

2023, 7 (3), 560-576 | Araştırma Makalesi

Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı Bağlamında Rûm Sûresi 21. Âyet Üzerine Bir Değerlendirme

Hatice Avcı¹

Öz

Bu makalede, maneviyat yönelimli aile danışmanlığı çerçevesinde yapılacak eğitim ve terapilerde temel referanslardan olması öngörülen Rûm sûresi 21. âyet incelenmiştir. Söz konusu âyet, kendi döneminde öne çıkan meşhur tefsirlerden örnekleme yapılarak maneviyat yönelimli aile danışmanlığı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Böylece bir içerik geliştirilmeye çalışılmıştır. Makalenin amacı; maneviyat yönelimli aile danışmanlığı çalışmalarına ve bu çerçevede gerçekleştirilecek eğitim veya terapilere bilgi düzeyinde katkı sağlamak ve öneri sunmaktır. Bu gayeyle incelenen Rûm sûresi 21. âyetin içeriği; evliliğin amacı, işlevi ve evliliğin devamlılığını sağlayan unsurlar olarak değerlendirilmiştir. Maneviyat yönelimli aile danışmanlığı uygulamaları için Rûm sûresi 21. âyet çerçevesinde *sükûn yaklaşımı* adıyla bir danışmanlık yaklaşımı önerilmiştir. Ele alınan konudaki çalışmaların az sayıda olması ve maneviyat yönelimli aile danışmanlığı kapsamındaki seanslarda verilecek bilginin temellendirilmesi bu makaleyi önemli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Rûm Suresi 21. Âyet, Aile Danışmanlığı, Maneviyat, Evlilik.

Avcı, Hatice. (2023). "Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı Bağlamında Rûm Sûresi 21. Âyet Üzerine Bir Değerlendirme". *Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 7/3 (2023), 560-576.
<https://doi.org/10.32711/tiad.1287003>

Geliş Tarihi	24.04.2023
Kabul Tarihi	07.08.2023
Yayın Tarihi	30.09.2023
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı, Eskişehir, h.avci@ogu.edu.tr, orcid.org/0000-0001-9788-2385.

An Evaluation on Verse 21 of Surah Rum in the Context of Spiritually Oriented Family Counseling

Hatice Avcı²

Abstract

In this article, the 21st verse of the Rûm Surah, which is expected to be one of the main references in the training and therapies of spirituality-oriented family counseling, has been examined. The aforementioned verse has been evaluated within the framework of basic sources of exegesis and spirituality-oriented family counseling. With this study, it is aimed to contribute to the studies of spirituality-oriented family counseling and to the training or therapies which carried out in this framework at the level of knowledge. The content of the 21st verse of the Rûm surah was evaluated as the purpose and function of marriage and the elements that ensure the continuity of marriage. For the spiritually oriented family counseling practices, a proposal has been presented under the name of *the sükkûn approach* within the framework of the 21st verse of the Surah Ar-Rûm.

Keywords: Tafseer, Verse 21 of Surah Ar-Rum, Family Counseling, Spirituality, Marriage.

Avcı, Hatice, "An Evaluation on Verse 21 of Surah Rum in the Context of Spiritually Oriented Family Counseling", *Turkey Journal of Theological Studies*, 7/3 (2023), 560-576.
<https://doi.org/10.32711/tiad.1287003>

Date of Submission	24.04.2023
Date of Acceptance	07.08.2023
Date of Publication	30.09.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

² Asst. Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Theology, Department of Tafsir, Eskişehir, h.avci@ogu.edu.tr, orcid.org/0000-0001-9788-2385.

Giriş

Maneviyat yönelimli aile danışmanlığı, son yıllarda odaklanılan araştırma alanlarından biridir. Bu konuda ülkemizde yapılmış iki tez çalışmasına ulaşılabilmektedir. Bunlar; 2017 yılında Furkan Ağırbaş tarafından hazırlanmış yüksek lisans tezi³ ile 2021 yılında Hatice Kılınçer tarafından hazırlanmış doktora tezidir.⁴ Kılınçer, maneviyat yönelimli aile danışmanlığı ile ilgili Batı'ya nazaran ülkemizde az sayıda çalışma olduğunu belirtmiş ve bu çalışmaları tezinde sıralamıştır.⁵ Sıralanan bu çalışmaların genellikle dindarlık ile evlilikteki uyum arasındaki bağlantıyı anlamaya yönelik olduğu söylenebilir.

Bu makale kapsamında değerlendirilebilecek başka bir çalışma yine Kılınçer'e ait olan "Aile Danışmanlığında Maneviyat Boyutunun Önemi"⁶ başlıklı makaledir. Söz konusu makale, ülkemizde aile danışmanlığında maneviyatın önemine dikkat çeken öncü ve önemli bir çalışmadır. Batı'da Yahudi ve Hristiyan inançlarına ve geleneklerine odaklanılarak dinin terapilerde kullanımı hususunda çalışmalar yapıldığını aktaran Kılınçer, İslam odaklı bu tarz çalışmalara ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir.⁷ Nitekim doktora çalışması bu ihtiyaca yöneliktir.

Aile danışmanlığında insanın manevi boyutunu da dikkate alan bir bakış açısı geliştirilmek üzere yapılmış, ülkemizdeki ilk deneysel çalışma olan⁸ Kılınçer'in doktora çalışmasında, maneviyat yönelimli aile danışmanlığı modeli geliştirilmiştir. Bu modelde, "İslam'da yer alan manevi kaynak ve değerler danışanların ihtiyaçları ve terapötik çerçeve dikkate alınarak entegre edilmiştir."⁹ Sözü edilen model çerçevesinde gerçekleştirilen aile danışmanlığı seanslarında danışanlara âyet veya hadisler hatırlatılarak onların manevi kaynakları harekete geçirilmiş ya da onlara dini kaynaklardan bilgiler aktarılmıştır.¹⁰

Kılınçer'in oluşturduğu model çerçevesinde, aile danışmanlığı seanslarında danışanlara hatırlatılıp açıklanacak âyetlerden biri de Rûm sûresi 21. âyettir. Kanaatimizce bu âyet; evliliğin amacı, işlevi ve devamlılığı hususundaki temellere işaret etmesi bakımından aile danışmanlığı seanslarda dikkat çekilecek âyetlerin ilkidir. Bundan dolayı bu makalede Rûm sûresi 21. âyete odaklanılmıştır. Böylece maneviyat yönelimli aile danışmanlığı kapsamında gerçekleştirilecek seanslarda, ilgili âyet hususunda aile danışmanına bilgi ve uygulamada perspektif sunmak amaçlanmıştır. Bu âyet, incelenen tefsirler çerçevesinde ele alınacak ve âyetin maneviyat yönelimli aile danışmanlığı uygulamalarında ne açıdan referans olabileceği ortaya konmaya çalışılacaktır. Öncelikle kısaca maneviyat yönelimli aile danışmanlığına değinilecektir. Daha sonra kendi döneminde öne çıkan meşhur tefsirlerden örnekleme yapılarak Rûm sûresi 21. âyetin anlam çerçevesi ortaya konmaya çalışılacaktır. Ardından âyet maneviyat yönelimli aile danışmanlığı çerçevesinde değerlendirilecektir. Âyetin işaret ettiği hususları içeren hadisler, konunun kapsamında

³ Furkan Ağırbaş, *Manevi Yönelimli Aile Danışmanlığı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017).

⁴ Hatice Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2021).

⁵ Bk. Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*, 6. Söz konusu çalışmalar, bu makalenin kapsamına girmediğinden onlara burada yer verilmesi uygun görülmemiştir.

⁶ Hatice Kılınçer, "Aile Danışmanlığında Maneviyat Boyutunun Önemi", *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2021), 263-273.

⁷ Kılınçer, "Aile Danışmanlığında Maneviyat Boyutunun Önemi", 268.

⁸ Bk. Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*, 9.

⁹ Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*, 259.

¹⁰ Bk. Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*.

olmadığından ve makale sınırlarını aşacağından ele alınmamıştır. Konuyla ilgili hadislerin alanın uzmanları tarafından, maneviyat yönelimli aile danışmanlığı kapsamında ayrıca çalışılması hiç şüphesiz faydalı olacaktır.

1. Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı

Aile, “evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik”¹¹ olarak tanımlanmaktadır. Aileyi dünyanın bir minyatürü olarak düşünen Virginia Satir, dünyayı anlamak için aileyi anlamayı; dünyayı değiştirmek için de aileyi değiştirmeyi önermektedir.¹² Ailenin bu büyük ölçüdeki önemi aile danışmanlığının önemi hakkında da fikir vermektedir.

Aile danışmanlığı, aile üyelerinin birbirlerine yardımcı olmaları anlamında milattan öncesine kadar uzansa da profesyonel yardım metotlarından biri anlamında 20. yüzyılda gelişen bir danışmanlık biçimi olarak görülür.¹³ Aile danışmanlığında, aile sistemindeki bozuklukları ve yetersizlikleri tespit ederek aile yapısını ve iletişim biçimini değiştirmek ya da geliştirmek suretiyle sorunları çözmeye çalışmak amaçlanır.¹⁴ “Aile danışmanı aileyi bir bütün olarak ele alır. Sağladığı rahat ortamda bireylerin iletişim çatışmalarının kaynağını görebilmelerine yardımcı olur.”¹⁵

Maneviyat yönelimli aile danışmanlığını ise danışanların manevi yaşamları, din ve inançları perspektifinden onların manevi yaşamlarını, din ve inançlarını referans olarak destekleyerek aile danışmanlığı hizmeti sunmak olarak tanımlanabilir. Burada şu hususa açıklık getirmek gerekebilir: Din ve maneviyat terimlerinin anlam alanlarında keskin sınırların varlığından söz etmek mümkün görünmemektedir.¹⁶ Bu iki terimden maneviyatın daha kapsayıcı, öznel ve esnek anlam alanına sahip olduğu; dinin ise daha kurumsal ve kurallı olduğu söylenebilir.¹⁷ Maneviyatın anlam alanı daha kapsayıcı sayıldığı için dinin terapilerde yer alması hususunda yapılan çalışmalarda maneviyat teriminin kullanımı tercih edilmiştir.

Maneviyat yönelimli aile danışmanlığının temelinde, “din ya da maneviyatın farklı yollarla bağlularına faydalı olabildiği”¹⁸ anlayışının yer aldığını söylemek mümkündür. Söz konusu anlayış, “dindar insanların problemlerine dini kaynaklardan çözüm bulma çabaları”¹⁹ çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu konuda Yalom’un şu ifadeleri dikkate değerdir:

“Terapistin, hastanın dinî görüşleri hakkında iyi bilgi sahibi olması önemlidir; bu tür bilgiler hastaların kendisinden veya terapistin çalışmalarından edinilebilir. Bazen

¹¹ TDK, “Aile” (Erişim 30 Haziran 2022).

¹² Virginia Satir, *İnsan Yaratmak*, çev. Selim Yeniçeri (İstanbul: Beyaz Yayınları, 2018), 16.

¹³ Nilüfer Özabacı - Zülal Erkan, *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış* (Ankara: Pegem Akademi, 2020), 27.

¹⁴ Enver Sarı, *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi* (Ankara: Vize Akademik, 2018), 160-161.

¹⁵ Serap Nazlı, *Aile Danışmanlığı* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2021), 3.

¹⁶ Peter C. Hill vd., “Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları”, çev. Nurten Kimter, *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2013), 85-118; Kılınçer, “Aile Danışmanlığında Maneviyat Boyutunun Önemi”; Doğan Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2022), 235-241.

¹⁷ Hill vd., “Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları”; Cüceloğlu, *İçimizdeki Çocuk*, 235-241.

¹⁸ Bk. Orhan Gürsu, *Manevi Danışmanlar İçin Kılavuz* (İstanbul: Çamlica Yayınları, 2022), 15.

¹⁹ Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantsal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*, 8.

rahiplerle veya rahibelerle çalışırken dinî inançlarından gereken rahatlığı edinebilmeleri için onları inandıkları şeye daha derinlemesine bakmaya teşvik ederim.”²⁰

Dinî hassasiyeti olan danışanların dinî referanslı aile eğitimine ve terapisine olumlu cevap verme ihtimalleri daha yüksek olacaktır. Nitekim Kılınçer’in deneysel çalışmasında ortaya çıkan sonuçlar bu yöndedir:

“Katılımcılar, psikoloji ve maneviyatın birlikte olmasını faydalı bulduklarını, yaşam tarzları gereği sorunlarına maneviyatı da barındıran çözüm arayışı içinde olduklarını, maneviyatın terapi içinde yer almasının kendilerini güvende hissetmelerini ve aktarılan bilgilere daha çok güven duymalarını sağladığını ifade etmişlerdir...”²¹

“...Maneviyat boyutunun terapi içerisinde yer almasının davranışlarının anlam kazanmasına katkı sağladığını, manevi hassasiyetlerinin arttığı, bunun sonucu olarak evliliklerinde pek çok olumlu yansımaları gördüklerini ifade etmişlerdir...”²²

“...Terapistin manevi değerleri bilmesi ve terapi esnasında kullanmasının kendilerini daha tanıdık, daha güven dolu, rahat bir ortamda hissetmelerini sağladığını ifade etmişlerdir.”²³

Bu açıklamalardan sonra şunları söyleyebiliriz: “Aile, toplumun bir parçasıdır ve doğal olarak toplumun sosyal yapısına, değerlerine ve normlarına bağlıdır.”²⁴ Müslüman bir toplumun hayatı anlamlandırırken temel kaynak olarak Kur’ân’dan ilham alması ve ona göre aile hayatını düzenleyip anlamlı kılma çabası gayet doğaldır. Buna binaen, maneviyat yönelimli aile danışmanlığında referans ayetlerden biri, belki de birincisi olabileceğini düşündüğümüz Rûm sûresi 21. âyetin; incelenen tefsirler ışığında ve maneviyat yönelimli aile danışmanlığı çerçevesinde değerlendirilmesi isabetli olacaktır. Çünkü söz konusu âyetin evliliğin amacı, işlevi ve devamlılığına bir bakıma evliliğin temeline işaret ettiği düşünülmektedir.

2. Rûm Sûresi 21. Âyete Tefsirlerden Bir Bakış

Rûm sûresinin 20. ve 25. âyetleri arasında Allah’ın varlığının ve kudretinin delilleri olarak şu hususlar sıralanmaktadır:

- Allah’ın insanı topraktan yaratması
- İnsana huzur bulması için kendi cinsinden eş yaratıp eşler arasında meveddet ve rahmet oluşturması
- Göklerin ve yeryüzünün yaratılması
- İnsanların dillerinin ve renklerinin farklı farklı olması
- İnsanın gece uyuyarak dinlenmesi ve gündüz Rabbinin lütfundan nasibini araması
- Allah’ın korku ve ümit veren şimşegi göstermesi, yağmuru yağdırarak toprağı canlandırması
- Yerin ve göğün bir düzen içerisinde olması

Burada sıralananlardan biri olan inceleyeceğimiz 21. âyet şu şekildedir:

²⁰ Irvin D. Yalom, *Din ve Psikiyatri*, çev. Zeliha Babayiğit (İstanbul: Pegasus Yayınları, 2020), 57-58.

²¹ Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*, 262-263.

²² Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*, 263.

²³ Kılınçer, *Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*, 263-264.

²⁴ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi* (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2019), 146.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقُرُونَ

“Onlara ısınıp kaynaşasınız diye size kendi türünüzden eşler yaratıp aranızda sevgi ve şefkat duyguları yerleştirmesi de O'nun kanıtlarındandır. Doğrusu bunda iyi düşünen kimseler için dersler vardır.”²⁵

Bu âyetin Allah'ın varlığının ve kudretinin delillerinden biri olarak yukarıda içeriğine değindiğimiz âyet grubunda yer alması evliliğin ve ailenin önemine işaret etmektedir. Âyetin genel anlamı şöyle ifade edilmiştir: Allah'ın birliğinin delillerinden biri sizin içinizden sizin için eşler yaratması ve aranızda sevgi ve rahmet oluşturmaktır.²⁶ Âyetin kapsamını ifade eden yorum ise şöyledir: Bu âyet; izdivacı, aile olmayı ve neslin devamını sağlamanın esaslarını içermektedir.²⁷ Âyette insanın çoğalma kanunu olarak evlilikten söz edilmektedir.²⁸

Âyetteki *أَزْوَاجًا* ifadesi ile alakalı olarak incelenen eserlerde müfessirlerin serdettiği görüşler şöyle özetlenebilir:

- Allah, cinlerden veya başka bir türden değil sizin gibi âdemoğlundan sizler için eşler yaratmıştır.²⁹
- Allah, size kendi türünüzden (tandığınız, bildiğiniz, anladığınız ve bundan dolayı da) ısınıp kaynaşabileceğiniz eşler yaratmıştır. Eğer kendi türünüzden olmasaydı ısınıp kaynaşamazdınız.³⁰
- Sadece kendi cinsinden bir eş ile kişinin arasında ünsiyet oluşabilir.³¹
- Aynı cinsten iki kişi arasında ülfet ve sekînet olurken iki muhtelif cins birbirinden nefret edip uzaklaşabilir. Rahmet ve meveddet Allah'tan, nefret ve ayrılık şeytandandır.³²
- Farklı iki cins canlı birbirinde sükûnet bulamayacağı ve birbirine meyletmeyeceği için insana insan cinsinden eş yaratılmıştır.³³ Aynı cinsten olmanın sükûnu doğurması için de sevgi ve rahmet gereklidir; öncelikle sevgi meydana gelir, bu sevgi de insanı rahmet duygusuna ulaştırır.³⁴

Âyette geçen *لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا* ifadesine “eşler arasında yakınlık ve samimiyet olması için” anlamı verilmiş; bu tarz yakınlık ve samimiyetin sadece eşler arasında olabileceğine vurgu yapılmıştır.³⁵ Ayrıca bu ifadenin sığınma anlamını içerdiği ve eşlerin birbirine

²⁵ *Kur'an Yolu*, çev. Hayreddin Karaman-Sadrettin Gümüş-Mustafa Çağrırcı-İbrahim Kâfi Dönmez (Erişim 2 Temmuz 2022), er-Rûm 30/21.

²⁶ Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, thk. 'Abdullâh Mahmûd Şehâte (Beyrut: Müessesetü't-târîhi'l-'Arabî, 2002), 3/410.

²⁷ Muhammed Tâhir İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr* (Tunus: Dâru't-tûnisîyye, 1984), 21/70-71.

²⁸ İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*, 21/71.

²⁹ Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed Vâhidî, *Tefsîru'l-basît*, thk. Muhammed b. Abdallah b. Sâbih et-Tayyâr (Riyâd: Câmi'atü'l-İmâm Muhammed b. Su'ûd el-İslâmiyye, 1430), 18/33.

³⁰ Ebu Mansûr Muhammed Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, thk. Murteza Bedir (İstanbul: Mizan Yayınevi, 2008), 11/170.

³¹ İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*, 21/71.

³² Ebû'l-Kâsım Mahmud b. Ömer Zemahşerî, *el-Keşşâf*, thk. 'Âdil Ahmed 'Abdulmevcûd - Ali Muhammed Muavviz (Riyâd: Mektebetü'l-'Ubeykân, 1998), 4/571.

³³ Fahreddin Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî* (Beyrut: Dâru'l-fikr, 1981), 25/111.

³⁴ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî*, 25/111-112.

³⁵ Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Mâverdî, *en-Nuket ve'l-'uyûn*, thk. es-Seyyid b. 'Abdulmaksûd b. 'Abdurrahîm (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, ts.), 4/305.

sığınması olarak anlaşılabilirliği belirtilmiştir.³⁶ Evlilik ile eşler arasında daha önce olmayan bir muhabbet ve rahmetin oluşması, eşlerin birbirlerini sevmeye ve birbirlerine merhametli davranma sebebi olarak görülmüştür.³⁷ Âyetteki sükûn kelimesi yakınlık, ünsiyet ve mutluluk olarak anlaşılmıştır.³⁸ Sükûnet, bedenın ızdırabının son bulması olarak anlaşılmış ve evlilikle üzüntünün ve yalnızlığın ızdırabının da son bulacağı düşünülmüştür.³⁹ Bu konudaki bir açıklama da şöyledir: İnsan birine meyledip sevgi beslediğinde ona güvenir. Kendini ona verir, gönlü ona yatar, onunla mutmain olur. Huzur (sükûn) da buradan gelir. Sevilen ve güvenilen söz konusu kişi ise yârdır.⁴⁰

Âyetteki *وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً* ifadesi için şöyle denilmiştir: Allah karı koca arasında öyle bir meveddet ve rahmet yaratmıştır ki hiçbir şey onlara birbirlerinden daha sevimli gelmez. Birbirlerini sever ve merhametli davranırlar.⁴¹ Allah'ın eşler arasına sevgi ve rahmet yerleştirmesi konusunda bir başka yorum da şöyledir: Kişi şehvetini ve ihtiyacını eşinde giderdiği için ona karşı sevgi beslemektedir. Allah'ın eşler arasına rahmet yerleştirmesi ise eşlerden birinde şehveti ve ihtiyacı gidermeyi engelleyen bir durum meydana geldiğinde eşlerin birbirine merhamet ve şefkat göstermesidir.⁴² Eşler birbiri için yaşlılığı veya hastalığı sebebiyle, şehvet mahalli olmaktan çıkabilir ama karı-koca olma hali rahmet sayesinde sürüp gider; çünkü şehvet sona erer ama rahmet devam eder.⁴³

Allah'ın karı koca arasında meveddet ve rahmet yaratması; eşlerin yaratılış ve tabiat gereği birbirine sevgi ve merhamet duyması olarak da anlaşılmış, her türün kendi cinsinden ve şeklinden olana sevgi besleyip merhamet duyacağı⁴⁴ ifade edilmiştir. Daha önce birbirine uzak olan ve akrabalık bağı bulunmayan eşler arasına evlilik ile sevgi ve rahmet duygularını yerleştirilmesi Allah'ın lütfu ve nimeti⁴⁵ olarak vurgulanmıştır. Bu durumun Allah'ın lütfu ve nimeti olduğu şu şekilde açıklanmıştır: Allah, aranızda bir akrabalık kılmış, kalplerinizi yumuşatarak birbirinizi sevmenizi sağlamıştır. Bu sebeple birbirinizle bağlantılısınız. Aranızda rahmet oluşturduğu için birbirinize merhametli davranırsınız ve katlanırsınız ya da bu sebeple birbirinize ısınmışsınızdır.⁴⁶

Âyetteki meveddet kelimesi ile cimanan (cinsel ilişki), rahmet kelimesi ile çocuğun kastedildiği söylenmiştir.⁴⁷ Meveddet kelimesini muhabbet, rahmet kelimesini ise güzel muameleyi ifade eden bir sıfat olarak anlayan olmuştur.⁴⁸ Meveddetin muhabbet, rahmetin ise şefkat olabileceği de düşünülmüştür.⁴⁹ Ayrıca eşler arasında meveddetin

³⁶ Ebû Ferec Cemalüddin Abdurrahmân b. 'Ali İbnü'l-Cevzî, *Zâdu'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr* (Beyrut: el-Mektebetü'l-İslamî, 1984), 6/295.

³⁷ İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*, 21/71.

³⁸ İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*, 21/72.

³⁹ İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*, 21/72.

⁴⁰ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 4/571.

⁴¹ Vâhidî, *Tefsîru'l-basît*, 18/34; Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesûd Begavî, *Tefsîru'l-Begavî Me'âlimu't-Tenzîl*, thk. Muhammed Abdullâh en-Nemr vd. (Riyâd: Dâru Taybe, 1409), 6/266.

⁴² Mâtürîdî, *Te'vilâtu'l-Kur'ân*, 11/170.

⁴³ Râzî, *Tefsîru'l-Fahrî'r-Râzî*, 25/111-112.

⁴⁴ Mâtürîdî, *Te'vilâtu'l-Kur'ân*, 11/170.

⁴⁵ Mâtürîdî, *Te'vilâtu'l-Kur'ân*, 11/171.

⁴⁶ İbn Cerîr Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. 'Abdulmuhsîn et-Turkî (Kâhire: Dâru Heçr, 2001), 18/478.

⁴⁷ İbn Ebî Hâtim, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, thk. Es'âd Muhammed et-Tayyib (Riyâd: Mektebetu Nizâr Mustafa el-Bâz, 1997), 3090; Vâhidî, *Tefsîru'l-basît*, 18/34.

⁴⁸ Bk. İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*, 21/72.

⁴⁹ Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî, *el-Câmi 'li ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsîn et-Türkî (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2006), 16/412.

gençlikte rahmetin ise yaşlılıkta olduğu ifade edilmiştir.⁵⁰

وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ifadesi için genel olarak şu dört görüşten söz edildiği aktarılmıştır:

1. Meveddet sevgi, rahmet ise şefkat demektir.
2. Meveddet cima, rahmet ise evlat demektir.
3. Meveddet büyüğe sevgi, rahmet ise küçüğe şefkat duymaktır.
4. İkisi de eşler arasındaki karşılıklı merhamettir.⁵¹

Tefsirlerde görüldüğü kadarıyla müfessirler, Rûm sûresi 21. âyeti evliliğe işaret eden evliliğin ya da neslin devamı için gerekli esasları içeren bir âyet olarak anlamışlardır. Bu anlayışları doğrultusunda yukarıda değinilen açıklamaları yapmışlardır.

3. Rûm Sûresi 21. Âyetin Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Rûm sûresi 21. âyetin, evliliğin gayesi ve işleviyle birlikte devamlılık esaslarına işaret ettiğini söylemek mümkündür. Bu açıdan âyeti değerlendirmek için âyetteki birkaç kelimenin kısa izahını yaparak başlamak uygun olacaktır.

Ezvâc: Zevc kelimesinin çoğuludur. Zevc, kadın ve erkeğin her biri için kullanılmaktadır.⁵² "Kur'ân'da var oluşları birbirine bağlı ve birbirini tamamlayan bütün varlık kategorilerindeki çiftlerden söz edilirken kullanılan ifade "zevc" ve türevleridir."⁵³ Ezvâc kelimesinin Kur'ân'da geçtiği yerlere göre şu anlamları içerdiği söylenmiştir: Birbirine helal olan erkek ve kadın, sınıflar, cinsler, tür ve çeşitler, denkler, eş ve arkadaş olanlar.⁵⁴ İncelenen âyet bağlamında ezvâc kelimesi, nikâh ile birbirine helal olan erkek ve kadın eş olarak anlaşılmaktadır.

Teskîn/sükûn: Sükûn kelimesine hareketin olmaması; yağmurun, rüzgârın ve öfkenin dinmesi anlamları verilmiş ve sekine kelimesi yumuşak huyluluk, ağırbaşlılık, sakinlik ve oturaklılık olarak anlaşılmıştır.⁵⁵ Bu kelimeye Kur'ân'da geçtiği yerlere göre verilen anlamlar: Karar kılma, inmek, konaklamak, yerleşmek, ünsiyet bulmak, itminan, mutmain olmaktır.⁵⁶ İncelenen âyetteki teskîn kelimesini huzur ve huzuru tesis edecek her şey olarak anlamak mümkündür.

Meveddet ve rahmet: Meveddet kelimesi mahabbete delâlet eder, denilmiştir.⁵⁷ Sevgiyi ifade ettiği söylenebilir. Meveddet kelimesine Kur'ân'da geçtiği yerlere göre şu anlamlar verilmiştir: Sevgi, nasihat, akrabalık bağına gözetmek, din hususunda dostluk ve bağlılık.⁵⁸

Rahmet kelimesine Kur'ân'da geçtiği yerlere göre verilen anlamlar; İslam, cennet,

⁵⁰ Şehâbeddin Mahmûd el-Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî fi tefsiri'l-Kur'ânî'l-azîm ve's-seb'î'l-mes'ânî* (Beirut: İhyâu't-turâsî'l-arabî, ts.), 21/31.

⁵¹ el-Mâverîdî, *en-Nuket ve'l-uyûn*, 4/305.

⁵² Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn* (Beirut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2003), "zvc", 2/200.

⁵³ Abdurrahman Ateş, *Kur'an'da Huzur ve Sükûn* (İstanbul: Çıra Yayınları, 2017), 34.

⁵⁴ Mukâtil b. Süleymân, *Kur'an Terimleri Sözlüğü*, çev. M. Beşir Eryarsoy (İstanbul: İşaret Yayınları, 2004), 299-301.

⁵⁵ el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-ayn*, "skn", 2/261.

⁵⁶ Mukâtil b. Süleyman, *el-Vücûh ve'n-nezâir fi'l-Kur'ânî'l-azîm* (Bağdad: Mektebetü'r-rüşd, 2011), 183.

⁵⁷ İbn Fâris, *Mu'cemu mekâyisi'l-luğa*, thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn (Kâhire: Dâru'l-fikr, 1979), "vdd", 2/75.

⁵⁸ Mukâtil b. Süleyman, *el-Vücûh ve'n-nezâir fi'l-Kur'ânî'l-azîm*, 166, 167.

yağmur, nübüvvet, nimet, Kur'ân, rızık, yardım, fetih, afiyet, meveddet ve imandır.⁵⁹ Rahmet kelimesi; incelik, hassaslık, yumuşaklık, cana yakınlık gibi anlamlara gelebilecek rikkat kelimesi ile sevecenlik ve şefkat anlamlarını içeren re'fet kelimesi çerçevesinde de açıklanmıştır.⁶⁰ Rahmet; rikkat ve ihsan olarak anlaşılmıştır.⁶¹ Rikkat; nezaket, zarafet ve şefkat olarak, ihsan ise incitmeden gönül hoşluğuyla ve istenilenden fazlasıyla yapılan iyilik şeklinde anlamlandırılmıştır.⁶² İncelediğimiz âyette eşler arasında rahmet söz konusu olduğu için bunun acıma olarak değil rikkat ve ihsan olarak anlaşılmasının doğru olacağı ifade edilmiştir.⁶³

Meveddet kelimesi muhabbet; rahmet ise güzel muameleyi ifade eden bir sıfat olarak değerlendirilmiştir.⁶⁴ O halde, Rûm sûresi 21. âyet bağlamında meveddet kelimesine söze ve eyleme dökülen *aktif sevgi*; rahmet kelimesine ise şefkat, anlayış, zarafet ve nezaketle yapılan iyilik anlamları verilebilir.

Rûm sûresi 21. âyette evliliğe, evliliğin işlevselliğine ve bu işlevselliğin devamlılığını sağlayan unsurlara işaret edildiği düşünülmektedir. Ailenin işlevselliği evliliğin işlevselliğiyle bu da eşlerin birbirleriyle olan ilişkisiyle doğrudan ilgilidir. Çünkü "Eşler arasındaki ilişkinin biçimi ve durumu, ailedeki diğer ilişkiler için de bir temeldir. Eşler, ailenin mimarlarıdır."⁶⁵ Diğer bir deyişle "Aile ortamında, eşler arasındaki ilişki birincil ilişkidir. Çocuklar anne-babaları arasında var olan ilişkiden etkilenirler."⁶⁶ Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Rum sûresi 21. âyet, evlilik öncesi danışmanlıklarda ve eğitimlerde; evlilik sonrası eşler arası sorunun kaynağını belirlemede ve evliliğin devamını sağlamada maneviyat yönelimli aile danışmanlığı seansları için bir rehber niteliğinde olabilir. Evliliğin işlevi ve bu işlevin sağlanmasındaki unsurları ön plana çıkararak âyeti tekrar etmek gerekirse şöyle incelenebilir:

Onun ayetlerindendir.	وَمِنْ آيَاتِهِ
Yaratması	أَنْ خَلَقَ
Sizin içinizden size özel	لَكُمْ مِنَ الْقُرْبَانِ
Eşler	أَزْوَاجًا
Onlarda sükûnet bulmanız için (Evliliğin işlevi, amacı, temeli)	لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا
Ve (buna binaen) oluşturması	وَجَعَلَ

⁵⁹ Mukatıl b. Süleyman, *el-Vücûh ve'n-nezâir fi'l-Kur'âni'l-azîm*, 44-47.

⁶⁰ İbn Fâris, *Mu'cem mekâyisi'l-luga*, "rhm", 2/498.

⁶¹ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Seyyid Keylânî (Beirut: Dâru'l-ma'rife, ts.), 191-192; Saffet Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu* (Konya: Mehîr Vakfı Yayınları, 2016), 267.

⁶² Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 267.

⁶³ Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 271.

⁶⁴ İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*, 21/72.

⁶⁵ Virginia Satir, *Temel Aile Terapisi*, çev. Selim Yeniçeri (İstanbul: Beyaz Yayınları, 2018), 2.

⁶⁶ Zerrin Bölükbaşı Macit, "Aile İçi İlişkiler ve İletişim", *Aileye ve Eğitime İlişkin Sorunlar ve Çözümler*, ed. Nilüfer Ş. Özabacı (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 91.

Eşlerinize aranızda	بَيْنَكُمْ
Meveddet ve rahmet (Evliliğin işlevi ve devamlılığı için etkili unsurlar, araçlar)	مَوَدَّةً وَرَحْمَةً
İşte bunda düşünenler için işaretler vardır.	إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Tabloya bakıldığında şunlar söylenebilir:

1. Allah'ın insana insanın kendi cinsinden eş yaratması O'nun delillerindedir. Bu delili Allah'ın varlığının, birliğinin, kudretinin, rahmetinin, sevgisinin işareti olarak görmek mümkündür. Aynı zamanda bu âyetin Allah'ın varlık ve kudretine dair başka deliller içeren ayet grubu içerisinde yer alması; insana kendi cinsinden eş yaratılmasının -Allah'ın varlık ve kudreti hususunda-kâinatın yaratılışı kadar güçlü ve büyük bir delil olarak görülebilir. Burada insan-insan ilişkisi Allah-insan ilişkisiyle ilintili bir şekilde Allah'ın âyetlerinden biri olarak tavsif edilmiştir. Bu da evliliğin değerine ve önemine bir işaret kabul edilebilir.
2. Eşlerin yaratılması ya da iki insanın birbirine eş kılınması, onların birbirinde sükûn bulması içindir. Sükûn kelimesinin “bedenin ızdırabının son bulmasıyla üzüntünün ve yalnızlığın ızdırabının da son bulması”⁶⁷ şeklinde anlamlandırılması, insanın duygusal yönünü de göz önüne alan bir yaklaşımdır. Yukarıda incelenen tefsirler ve “evliliğin biyolojik eşleşmenin kültürel yansıması olduğu, cinsel ilişkileri bir düzene koyma işlevi yürüttüğü düşüncesi”⁶⁸ dikkate alındığında, sükûn kelimesinin cinsel ilişki gibi fiziksel; huzur duygusu gibi duygusal boyutu olan anlam alanına sahip olduğu söylenebilir. Evlilikteki amacın ve evliliğin işlevinin “teskîn/sükûn” kelimesi çerçevesinde değerlendirilmesi isabetli görülmektedir. Dolayısıyla evliliğin amacı ve işlevi olarak değerlendirilen teskîn kelimesini huzuru tesis eden her şey olarak anlamak uygundur.
3. İnsana kendi cinsinden eş yaratması gibi eşler arasında meveddet ve rahmet oluşturması da Allah'ın delillerindedir. Bu delili yine O'nun varlığının, birliğinin, kudretinin, rahmetinin, sevgisinin işareti olarak görmek mümkündür. Nitekim daha önce birbirine uzak olan ve akrabalık bağı bulunmayan eşler arasına evlilik ile sevgi ve rahmet duygularını yerleştirmesi Allah'ın lütfu ve nimeti⁶⁹ olarak yorumlanmıştır. Meveddet ve rahmet, evlilikteki amaç ve işlev olarak sunulan sükûnetin devamını sağlamaya yönelik unsurlar olarak görülebilir. Bundan dolayı meveddet ve rahmete, evliliğin işlevselliğini ve devamlılığını sağlayan unsurlar denebilir. Yukarıda ifade edildiği gibi meveddete söz ve fiillere yansıyan aktif sevgi; rahmete ise şefkat, anlayış, zarafet ve nezaketle yapılan iyilik anlamları verilebilir.
4. Bütün bu hususlarda, yani Allah'ın insana kendi cinsinden eş yaratarak insanın sükûnetini sağlamasında ve bunun için de eşler arasında meveddet ve rahmet oluşturmasında düşünenler için işaretler vardır. Bu işaretlerin Allah'ın

⁶⁷ İbn Âşûr, *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*, 21/72.

⁶⁸ William A. Haviland vd., *Kültürel Antropoloji*, çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2008), 415-416.

⁶⁹ Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 11/171.

varlığını, birliğini, kudretini, rahmetini ve kullarına olan sevgisini anlamaya yönelik olduğu söylenebilir. Aynı zamanda bu işaretler, evlenmeyi düşünenler ve evliliklerindeki problemlere çözüm arayanlar için evliliğin işlevine ve evliliğin devamlılığını sağlayan unsurlara dikkat çekmektedir. Daha açık bir ifadeyle evlilikteki amacı düşünerek evlenmek, evlilikteki işlevi idrak etmek, bu işlev için gerekli esasları gözetmek ve bu esaslara sahip olmak ya da sahip olmaya gayret etmek âyetteki işaretlerden olabilir.

Evliliğin işlevselliği açısından âyete bakıldığında eşler arasındaki meveddet ve rahmet; evliliğin gayesi ve işlevi olan sükûnetin tesisinde etkili öğeler olarak görülür. Peki, meveddet ve rahmetin işareti nedir? Eşler arasında meveddet ve rahmetin oluşması eşlerin çabasıyla da mümkün müdür?

Evliliği yanmakta olan bir ateşe benzeten Nevzat Tarhan, evliliğin sağlıklı yürüyebilmesini evliliğe yapılan yatırımlara ve evliliği beslemeye bağlar.⁷⁰ Buradaki evliliğe yatırım ve evliliğin beslenmesini, sözünü ettiğimiz meveddet ve rahmetin oluşması için eşlerin gösterdiği çaba olarak anlamak mümkündür. Çünkü sevginin kalpteki hali muhabbet, onun davranışlara yansımaları ise meveddet olarak anlaşılmalı, meveddet muhabbetin pratiği olarak görülmüştür.⁷¹ Sevginin bir etkinlik olduğu ve edilgen bir olay olmadığı dile getirilirken sevginin etkin özelliğinin almak değil vermek olduğu söylenmiştir.⁷² Söz ve fiillerle somutlaşmış aktif sevgi olarak tanımlanan meveddet tam olarak bu açıklamalarda ifade edilen türdendir. Bu sevgi türünün eşler arasında olması gerektiği şu şekilde ifade edilmiştir:

“Evlilik ilişkisi sadece kalpteki sevgiye bağlı ve duygularla sınırlı bir özellik arz etmez. Sevginin söz ve eylemlerle somutlaştırılması gerekir. Dolayısıyla meveddet, hem bir özelliğe hem de olması gerekene işaret eder.”⁷³

Aktif sevgi olarak tanımlanan meveddetin eşler arasındaki varlığı, söz ve davranışlardaki yansımaları eşler tarafından anlaşılabilir. Ancak bu konuda eşlerin sevgiyi somutlaştırma biçimlerinin yani sevgi dillerinin aynı olmama ihtimali göz ardı edilmemesi gereken bir meseledir. Çünkü kimine göre güzel bir söz duymak sevgi göstergesi iken kimine göre birlikte güzel vakit geçirmek sevginin somutlaşmış halidir; bazıları hediyeye almayı ya da kendisi için birtakım hizmet eylemlerinde bulunulmasını sevgi göstergesi sayarken bazıları için sevginin somutlaştırılmış hali fiziksel temastır.⁷⁴ Dolayısıyla aralarındaki meveddeti beslemek isteyen eşler birbirlerinin sevgi dillerini bilip dikkate alarak eylem ve söylemde bulunmalıdır. Bu bağlamda Saffet Köse'nin değindiği meveddeti geliştiren tutumları özetlemek yerinde olacaktır:

1. Hayırhah olmak
2. Karşılıklı empati yaparak beklentileri karşılamak
3. Sevginin sözel olarak ifade edilmesi
4. Gönül alıcı güzel sözler söylemek ve yumuşak tavır takınmak

⁷⁰ Nevzat Tarhan, *Mutlu Evlilik Psikolojisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2018), 13.

⁷¹ Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 272.

⁷² Erich Fromm, *Sevme Sanatı*, çev. Yurdanur Salman (İstanbul: Payel Yayınevi, 1995), 29.

⁷³ Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 273.

⁷⁴ Sevgi dilleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Gary Chapman, *Beş Sevgi Dili*, çev. Selim Yeniçeri (İstanbul: Koridor Yayıncılık, 2021).

5. Sohbet edip dertleşebilmek
6. Hediyeleşmek
7. Diğergamlık
8. Cinsel mutluluk
9. İçten/samimi ve mütevazı olmak
10. Ya hep ya hiç şeklindeki toptancı anlayıştan kaçınmak
11. Sevilen özellikleri öne çıkarmak
12. Aile için harcamaktan kaçınmamak⁷⁵

Âyetteki ifadeyle sükûnetin tesisindeki -evliliğin işlevselliği ve devamlılığındaki- etkili diğer öge ise rahmettir. Rahmet kelimesinin rikkat ve ihsan manalarını içerdiği,⁷⁶ rikkatin nezaket, zarafet ve şefkat olarak; ihsanın ise incitmeden gönül hoşluğuyla ve istenilenden fazlasıyla yapılan iyilik olarak anlaşıldığı⁷⁷ ifade edilmişti. İncelenen âyette eşler arası rahmet söz konusu olduğu için buradaki rahmet kelimesinin acıma olarak değil rikkat ve ihsan olarak anlaşılmasının⁷⁸ makul bulunduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla eşler arasındaki rahmetin işareti eşlerin birbirlerine yardımsever, nâzik, anlayışlı ve şefkatli davranmasıdır. Burada dikkat çekmek istenilen önemli bir husus da bahsi geçen şekilde yardımsever, nâzik, anlayışlı ve şefkatli davranmanın doğru iletişim kurmakla mümkün olabileceğidir. Çünkü iletişim problemleri evliliği yaralar. Nitekim eşler arasındaki huzursuzlukların genellikle eşler arasındaki karşılıklı anlayış eksikliğinden kaynaklandığı⁷⁹ dile getirilmektedir. Söz konusu anlayış eksikliğini gidermek doğru iletişim kurmayı öğrenmekle mümkün olabilmektedir. Bu konuda eşler aile danışmanlarından destek veya eğitim alabilir ya da ilgili kitapları⁸⁰ okuyarak öğrendiklerini uygulamaya çalışabilirler. Buna binaen huzur ve sükûnun karşılıklı iyi niyet ve anlayışla sağlanacağını, eşler arasındaki rahmetin eşlerin istek ve çabasıyla olabileceğini söylemek mümkündür. Evliliği besleme ve evliliğe yatırım bu şekilde gerçekleştirilir.

Eşler arasında meveddetin gençlikte rahmetin ise yaşlılıkta olduğu düşüncesine⁸¹ değinmiştik. Benzer bir yaklaşıma göre Allah'ın eşler arasına rahmet yerleştirilmesi, eşlerden birinde şehveti ve ihtiyacı gidermeyi engelleyen bir durum meydana geldiğinde eşlerin birbirine merhamet ve şefkat göstermesi şeklindedir.⁸² Bu konudaki dikkate değer bir anlayış şöyledir: Eşler arasındaki sevgi, onları rahmet duygusuna ulaştırır. Eşler birbiri için yaşlılığı veya hastalığı sebebiyle, şehvet mahalli olmaktan çıkabilir. Ama karı-koca olma hali rahmet sayesinde sürüp gider. Çünkü şehvet sona erer ama rahmet devam

⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 273-303.

⁷⁶ el-İsfahâni, *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân*, 191-192; Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 267.

⁷⁷ Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 267.

⁷⁸ Köse, *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*, 271.

⁷⁹ Ateş, *Kur'an'da Huzur ve Sükûn*, 113.

⁸⁰ İletişim konusunda Rosenberg'in kitabı dikkate değerdir ve eğitim ya da terapi alan eşlere önerilebilecek kitaplardan biridir. Bk. Marshall B. Rosenberg, *Şiddetsiz İletişim*, çev. Gizem Alav Şapçı (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2020).

⁸¹ el-Âlûsî, *Rûhu'l-me'ânî*, 21/31.

⁸² Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, 11/170.

eder.⁸³ Bu anlayışa göre evliliğin gayesi sükûnet, sükûnetin temeli de meveddetir. Çünkü rahmet duygusuna giden yol meveddetten geçmektedir. Rahmet duygusuna ulaştıktan sonra ise evliliği devam ettiren unsur rahmet olmaktadır. Burada şunu belirtelim ki meveddet, rahmete ulaştırabilir fakat meveddeti rahmet duygusunun ön şartı saymak doğru görünmemektedir. Eşler arasındaki meveddet ve rahmet; gençlik ve yaşlılık dönemi fark etmeksizin iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan unsurlardır. Buna binâen âyetin özü şöyle anlaşılmaktadır: Zevciyyet sükûnet amaçlı; meveddet ve rahmetin varlığıyla devamlıdır.

4. Maneviyat Yönelimli Aile Danışmanlığında Sükûn Yaklaşımı

Maneviyat yönelimli aile danışmanlığı modeli çerçevesinde danışanlara Rûm sûresi 21. âyetin anlatılması veya hatırlatılması *sükûn yaklaşımı* olarak adlandırılabilir. Evliliğin amacına ve devamlılığına işaret ettiği için temel manevi kaynak olarak düşünülen bu âyetin sükûn yaklaşımı olarak uygulanmasına yönelik genel bir çerçeve, sırasıyla takip eden aşamalar olarak şöyle önerilebilir:

1. Danışmanlık alan eşlere veya eğitim alan eş adaylarına Rûm sûresi 21. âyet hakkında bilgileri olup olmadığı sorulur. Bilinmiyorsa ya da tam hatırlanmıyorsa âyet metni ve meali danışanlara sunulur.
2. Âyete göre evliliğin işlevinin, amacının, temelinin sükûn olduğu belirtilir.
3. Eşlere/eş adaylarına sırayla sükûn tanımları sorulur.
4. Bu konuda eşlerin/eş adaylarının birbirlerini duyması sağlanır.
5. Eşlerin/eş adaylarının birbirlerinin sükûn tanımlarını bilmelerinin evliliğin temeli, amacı ve eşlerin/eş adaylarının birbirini tanması açısından önem arz ettiğine danışanların dikkati çekilir.
6. Evliliğin amacının ve işlevinin sükûnet olduğu netleştikten sonra âyet bağlamında evliliğin devamlılığının meveddet ve rahmete bağlı olduğu ifade edilir.
7. Danışanların meveddet ve rahmet tanımları sorulur.
8. Eşlerin/eş adaylarının meveddet ve rahmet tanımları çerçevesinde birbirlerini duyup anlamalarına imkân sağlanır.
9. Evliliğin işlevselliğini ve devamlılığını sağlayan bu iki unsurun eşler/eş adayları tarafından birbirlerine açıklanması; eşlerin/eş adaylarının birbirlerini tanması ve birbirlerinin sevgi dillerini öğrenmesi açısından önemli olduğu danışanlara bildirilir. Bu şekilde farkındalıkları gözlemlenir.
10. Eşlerin/eş adaylarının evlilikteki amaçları, sükûn anlayışlarıyla; sevgi dilleri ve birbirlerinden beklentileri meveddet ve rahmet tanımlarıyla ortaya çıkmış olur. Evliliğin amacı, işlevselliği ve devamlılığı hatırlatılan, bu konularda birbirlerini duymaları sağlanan çiftler, yaşadıkları problemler hususunda çözüm üretmeye teşvik edilir.

⁸³ Râzî, *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî*, 25/111-112.

Burada sunulan sükûn yaklaşımı uygulama çerçevesi, bir önerinin örneklemeinden ibarettir. Bundan dolayı örnek gösterilen akıştaki çerçevenin, danışanın durumu ve danışmanın kararıyla değışiklik göstermesi kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç

Maneviyat yönelimli aile danışmanlığı, danışanın dini ve manevi kaynaklarını referans almaktadır. Müslümanlar için maneviyat yönelimli aile danışmanlığı kapsamında dini ve manevi kaynakların başında âyetler ve hadisler gelmektedir. Bu makalede de Rûm sûresi 21. âyet maneviyat yönelimli aile danışmanlığında bir kaynak olması açısından incelenmiştir.

Rûm sûresi 21. âyetin evliliğin amacı, işlevi ve devamlılık esaslarına işaret ettiği kanaatine ulaşılmıştır. Âyetin maneviyat yönelimli aile danışmanlığı kapsamında uygulanacak seanslardaki referans âyetlerden biri olabileceği tespit edilmiştir. Bu tespit doğrultusunda maneviyat yönelimli aile danışmanlığı çerçevesinde verilecek eğitime veya terapiye bilgi düzeyinde katkı sağlayarak içerik geliştirmek amaçlanmış ve danışanlara aktarılacak bilginin temellendirilmesi önemsenmiştir. Aktarılan bilgiler ve onlar etrafında yapılan değerlendirmeler sonucunda *sükûn yaklaşımı* adıyla bir uygulama çerçevesi öneri olarak sunulmuştur. Maneviyat yönelimli aile danışmanlığı çerçevesinde Rûm sûresi 21. âyetin incelenmesi sonucunda şunlara ulaşılmıştır:

1. Âyette yer alan teskîn kelimesinin evliliğin amacı ve işlevine işaret ettiği düşünülmektedir. Bu kelime huzur ve huzuru tesis eden her şey olarak anlaşılmaktadır.
2. Âyetteki meveddet ve rahmet kelimelerinin evliliğin unsurları ve evliliğin devamlılığını sağlayan araçlara işaret etmesi muhtemeldir. Buna göre meveddet, söze ve eyleme dökülen aktif sevgi olarak; rahmet ise şefkat, anlayış, nezaket ve iyilik yapmak olarak tanımlanabilir.
3. Evlilikte sükûnetin tesisinde eşler arasında meveddet ve rahmetin olması önem arz etmektedir. Evliliğin unsurları ve araçları olan meveddet ve rahmet yoksa evliliğin amacı ve işlevi olan sükûnet sağlanamamaktadır. Bunun için meveddet ve rahmet geliştirilmelidir.
4. Meveddet ve rahmetin geliştirilebilmesi eşlerin istek ve çabasına bağlıdır. Bu gelişimi isteyen eşler birbirleriyle doğru iletişim kurmanın yollarını aramalı ve birbirlerinin sevgi dillerini öğrenip ona göre hareket etmelidir. Bu şekilde evliliklerinin devamlılığı için çaba harcamış olurlar.
5. Evlenmeyi düşünenler ve evliliklerindeki problemlere çözüm arayanlar evliliğin gayesini ve işlevini dikkate almalıdır. Evliliğin devamlılığı için gerekli unsurları göz önünde bulundurmalı ve bu hususta çaba sarf etmek gerektiğini bilmelidir. Bu bağlamda evliliğin gayesi olan sükûnetin teminatı olarak meveddet ve rahmet önemsenmelidir.

Maneviyat yönelimli aile danışmanlığı çerçevesinde düşünüldüğünde Rûm sûresi 21. âyet, evliliğin gayesine ve devamlılığına işaret etmesinden ötürü referans âyetlerin başında gelmektedir. Evliliği tanımlamak, evliliğin gayesini ve unsurlarını anlatmak için bu âyet temel alınarak -maneviyat yönelimli aile danışmanlığı kapsamındaki seanslarda danışanlara veya eğitimlerde katılımcılara- bilgi sunulması ve hatırlatmalarda bulunulması faydalı olabilir, olumlu başa çıkmayı destekleyebilir. Ancak bu âyetin sükûn

yaklaşımı olarak uygulanabilmesi için aile danışmanlığı ve ilahiyat eğitimi hususunda belirli bir formasyona gerek olduğu göz ardı edilmemelidir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	<i>Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.</i>
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim	turkiyeilahiyat@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	<i>It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.</i>
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	turkiyeilahiyat@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça / References

Ağırbaş, Furkan. *Manevi Yönelimli Aile Danışmanlığı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Âlûsî, Şehâbeddin Mahmûd el-. *Rûhu'l-me'ânî fi tefsîri'l-Kur'ânî'l-'azîm ve's-seb'î'l-mes'ânî*. 30 Cilt. Beyrut: İhyâ'u't-turâsî'l-arabî, ts.

Ateş, Abdurrahman. *Kur'an'da Huzur ve Sükûn*. İstanbul: Çıra Yayınları, 4. Baskı., 2017.

Begavî, Ebû Muhammed Hüseyin b. Mesûd. *Tefsîru'l-Begavî Me'âlimu't-Tenzil*. thk. Muhammed Abdullâh en-Nemr vd. 8 Cilt. Riyâd: Dâru Taybe, 1409.

Bölükbaşı Macit, Zerrin. "Aile İçi İlişkiler ve İletişim". *Aileye ve Eğitime İlişkin Sorunlar ve Çözümler*. ed. Nilüfer Ş. Özabacı. 78-111. Ankara: Pegem Akademi, 2019.

Chapman, Gary. *Beş Sevgi Dili*. çev. Selim Yeniçeri. İstanbul: Koridor Yayıncılık, 2021.

Cüceloğlu, Doğan. *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 70. Basım, 2022.

Ferâhîdî, Hafîl b. Ahmed el-. *Kitâbü'l-'ayn*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-'ilmiyye, 2003.

Fromm, Erich. *Sevme Sanatı*. çev. Yurdanur Salman. İstanbul: Payel Yayınevi, 10. Basım, 1995.

Gürsu, Orhan. *Manevi Danışmanlar İçin Kılavuz*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2022.

Haviland, William A. vd. *Kültürel Antropoloji*. çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2008.

Hill, Peter C. vd. "Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları". çev. Nurten Kimter. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2013), 85-118.

İbn Âşûr, Muhammed Tâhir. *Tefsîru't-tahrîr ve't-tenvîr*. 30 Cilt. Tunus: Dâru't-tûnisîyye, 1984.

İbn Ebî Hâtîm. *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'Azîm*. thk. Es'âd Muhammed et-Tayyib. Riyâd: Mektebetu Nizâr Mustafa el-Bâz, 1997.

İbn Fâris. *Mu'cemu mekâyisi'l-luga*. thk. Abdusselâm Muhammed Hârûn. 6 Cilt. Kâhire: Dâru'l-fikr, 1979.

İbnû'l-Cevzî, Ebû Ferec Cemalüddin Abdurrahmân b. 'Ali. *Zâdu'l-mesîr fi 'ilmi't-tefsîr*. 9 Cilt. Beyrut: el-Mektebetü'l-islamî, 1984.

İsfahânî, Râgîb el-. *el-Müfredât fi garîbi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Seyyid Keylânî. Beyrut: Dâru'l-ma'rife, ts.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 5. Basım, 2019.

Kılınçer, Hatice. "Aile Danışmanlığında Maneviyat Boyutunun Önemi". *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17 (2021), 263-273. <https://doi.org/10.34085/buifd.887414>

Kılınçer, Hatice. *Maneviyyat Yönelimli Aile Danışmanlığı: Yaşantısal Aile Danışmanlığı Çerçevesinde Bir Model Önerisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2021.

Köse, Saffet. *Genetiğiyle Oynanmış Kavramlar ve Aile Medeniyetinin Sonu*. Konya: Mehîr Vakfı

Yayınları, 5. Basım, 2016.

Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed el-. *el-Câmi 'li ahkâmi'l-Kur'an*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. 24 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 2006.

Mâtürîdî, Ebu Mansûr Muhammed. *Te'vîlâtü'l-Kur'ân*. thk. Murteza Bedir. 17 Cilt. İstanbul: Mizan Yayınevi, 2008.

Mâverdî, Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed el-. *en-Nuket ve'l-'uyûn*. thk. es-Seyyid b. 'Abdalmaksûd b. 'Abdurrahîm. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübü'l-'ilmiyye, ts.

Mukatîl b. Süleyman. *el-Vücûh ve'n-nezâir fi'l-Kur'âni'l-azîm*. 2 Cilt. Bağdad: Mektebetü'r-rüşd, 2011.

Mukâtil b. Süleymân. *Kur'an Terimleri Sözlüğü*. çev. M. Beşir Eryarsoy. İstanbul: İşaret Yayınları, 2004.

Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. 'Abdullâh Mahmûd Şehâte. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü't-târîhi'l-'Arabî, 2002.

Nazlı, Serap. *Aile Danışmanlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık, 16.Baskı., 2021.

Özabacı, Nilüfer - Erkan, Zülal. *Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış*. Ankara: Pegem Akademi, 5. Basım, 2020.

Râzî, Fahreddîn. *Tefsîru'l-Fahri'r-Râzî*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru'l-fikr, 1981.

Rosenberg, Marshall B. *Şiddetsiz İletişim*. çev. Gizem Alav Şapçı. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2020.

Sarı, Enver. *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi*. Ankara: Vize Akademik, 5. Basım, 2018.

Satir, Virginia. *İnsan Yaratmak*. çev. Selim Yeniçeri. İstanbul: Beyaz Yayınları, 2018.

Satir, Virginia. *Temel Aile Terapisi*. çev. Selim Yeniçeri. İstanbul: Beyaz Yayınları, 3.Baskı., 2018.

Taberî, İbn Cerîr. *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân*. thk. 'Abdülmuhsîn et-Türkî. 26 Cilt. Kâhire: Dâru Hecr, 2001.

Tarhan, Nevzat. *Mutlu Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 26. Basım, 2018.

Vâhidî, Ebû'l-Hasan Ali b. Ahmed b. Muhammed. *Tefsîru'l-basît*. thk. Muhammed b. Abdallah b. Sâbih et-Tayyâr. 25 Cilt. Riyâd: Câmi'atü'l-İmâm Muhammed b. Su'ûd el-İslâmiyye, 1430.

Yalom, Irvin D. *Din ve Psikiyatri*. çev. Zeliha Babayiğit. İstanbul: Pegasus Yayınları, 2. Basım, 2020.

Zemahşerî, Ebû'l-Kâsım Mahmud b. Ömer. *el-Keşşâf*. thk. 'Âdil Ahmed 'Abdulmevcûd - Ali Muhammed Muavvid. 6 Cilt. Riyâd: Mektebetü'l-'Ubeykân, 1998.

TDK. Erişim 30 Haziran 2022. <https://sozluk.gov.tr/>

Kur'an Yolu. çev. Hayreddin Karaman-Sadrettin Gümüş-Mustafa Çağrııcı-İbrahim Kâfi Dönmez. Erişim 2 Temmuz 2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/>